

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011. a määrus nr 1
„Põhikooli riiklik õppekava“ Lisa 6
(Vabariigi Valitsuse 23.03.2023 määruse nr 18 sõnastuses)

AJALUGU

1. Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud inimese elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. **Ajalooline mõtlemine** tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatuses ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on **kronoloogilis-temaatiline**. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega.

Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees.

Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel.

Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskust orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmist ja kontekstis kasutamise oskust;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskust;
- 4) funktsionaalset kirjaoskust, kriitilise mõtlemise oskust, arutlusoskust, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskust;

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

- 5) empaatiat, oskust asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskust;
- 6) allikaanalüüsi ja ajalookaardiga töötamise oskust, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskust, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskust.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemisetagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tunda minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu.

Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus.

Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Õpetaja otsustab ainekava teemade käsitlemise sügavuse üle.

5. klassi ajalootund on lõimitud Kadrina kodulooõpetusega, tuginedes koduloolisele ainekavale ning Eesti ajaloolisele. Kodulooõpetuse kavandamine ja korraldamine lähtub järgmistest põhimõtetest:

- 1) kodulugu on õppeaine, mis toetab rahvusliku ja piirkondliku identiteedi kujunemist, rahvuskultuuri säilimist ja kestmist;
- 2) kodulugu käsitleb integreeritult kodulinna/kodukoha loodus-, kultuuri-, haridus-, majandus- ja töökeskkonda ning selle toimimist ajaloolises kujunemises.

5. klassi ajalootundides kasutatakse õpilase aktiivse tegutsemise keskset, mängulist ning arutelu- ja lugudepõhist käsitlust, millega ei taotleta tervikliku ajaloopildi loomist, vaid äratatakse huvi kodukoha ajaloo vastu. Õpilased tutvuvad koduloo põhimõistetega ning omandavad mitmesuguseid oskusi: küsimuste esitamine ja neile vastamine, informatsiooni hankimine, suuline ja kirjalik eneseväljendus, koostööoskus ja kujutlusvõime, funktsionaalne kirjaoskus. Arutletakse mineviku erinevate esituste ja tõlgenduste üle, millega õpilane kokku puutub. Võimaluse korral tehakse õppekäike ning muuseumitunde, kutsutakse tundi külalisi.

2. Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused ja hoiakud

II kooliastme õpilane:	III kooliastme õpilane:
<p>1) Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.</p> <p>2) Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.</p> <p>3) Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.</p> <p>4) Teab näiteid kodukoha minevikust.</p> <p>5) Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.</p> <p>6) Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.</p> <p>7) Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.</p> <p>8) Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.</p> <p>9) Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.</p> <p>10) Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.</p> <p>11) Teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.</p> <p>12) Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.</p> <p>13) Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.</p> <p>14) Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.</p> <p>15) Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.</p>	<p>1) Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.</p> <p>2) Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.</p> <p>3) Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.</p> <p>4) Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.</p> <p>5) Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.</p> <p>6) Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.</p> <p>7) Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.</p> <p>8) Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.</p> <p>9) Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.</p> <p>10) Mõistab, kuidas on kujunenud ja toimunud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.</p> <p>11) Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.</p> <p>12) Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.</p> <p>13) Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.</p> <p>14) Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.</p> <p>15) Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.</p> <p>16) Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.</p>

5. KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <p>1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt;</p> <p>2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid Eesti ja kohalikust kultuuritraditsioonist (käsitöö, rahvarõivad, külakultuur, laulu- ja tantsupeod);</p> <p>3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;</p> <p>4) oskab hankida koduloolist teavet eri allikate st (sh turismiinfo);</p> <p>5) kasutab perekonnaloo uurimisel eritüübilisi allikaid;</p> <p>6) toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ja kodukoha ajaloos ning isiklikus elus;</p> <p>7) kirjeldab Eesti ja kodukoha ajaloo sündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost;</p> <p>8) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid; asjakohases kontekstis;</p> <p>9) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;</p> <p>10) tunneb kohalikke rahvakombeid, keelt, looduslikke vaatamisväärsusi, matkaradu;</p> <p>11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid;</p> <p>12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;</p>	<p>Ajaarvamine ja ajalooallikad. eKr, pKr, sajand, aastatuhat, Rooma ja araabia numbrid. Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis. Mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad jm.</p> <p><i>Õppekäik: Kadrina Nostalgiakeskusesse.</i></p> <p>Ajaloo sündmused, ajaloolised isikud ja eluolu Eestis ja kodukohas. Elu muinasajal. Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, küttimine, kodukohaga seotud muinasaja asustus, muinaslinnus, muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu. <i>Neeruti kui kohalik jääajamuuseum, Sadulamägi jt paigad. Õppekäik Neeruti maastikukaitsealale.</i></p> <p>Eluolu keskajal Eestis ja kodukohas. Ristiusk, kirik, (katoliiklik kirik, paavst), klooster, keskaeg linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused. <i>Õppekäigud: Kadrina kirikusse, Rakvere linnusesse, Tallinna vanalinna.</i></p> <p>Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil. Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika) Põhjasõda, Karl XII, Peeter I. <i>Õppekäik Rakvere linnusesse.</i></p> <p>Eluolu uusajal. Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus. <i>Kadrina valla mõisad: Neeruti mõis, Kihelevere mõis, Hulja mõis jpt.</i></p> <p>Kool vanal ajal. Tartu Ülikool, talurahva-haridus ja Bengt Gottfried Forselius. Kooli-haridus Kadrina kihelkonnas. <i>Praktiline töö: õpilased küsivad vanematelt, vanavanematelt nende kooliaja kohta, teevad võrdleva tabeli. Õppekäik Kadrina kihelkonnakool, K.E.von Baeri lapsepõlvkodu – Lasila mõis.</i></p> <p>Rahvuslik ärkamisaeg. Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üld-laulupidu. <i>F. R. Kreutzwaldi sünnikoht Jõeperes. Kadrina Rahvamaja.</i></p>

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

<p>13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat;</p> <p>14) nimetab ajaloolisi isikuid Eestis ja kodukohas ning põhjendab nende olulisust kultuuriloos;</p> <p>15) toob näiteid Eesti ja kodukoha ajaloomälestistest ning selgitab, miks need on kultuuriloos olulised;</p> <p>16) oskab tutvustada kodukoha vaatamisväärsusi külalistele.</p>	<p>Eesti iseseisvumine. Päästekomitee, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamine. <i>Õppekäik: Otto Strandman, Vandu küla.</i></p> <p>Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel. Vabadussõda, Johan Laidoner, Võnnu lahing, võidupüha, Poska, Tartu rahu, maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur. <i>Õppekäik: Kadrina mälestuskalju; Jõepere vabadussõja mälestusmärk, Kadapiku Loodearmee vennas-haud, August Balderi haud Kadrina kalmistul.</i></p> <p>Eesti ja teine maailmasõda. Stalin, Hitler, MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgene-mine. <i>Õppekäik: mälestuskivi Võduvere külas, Alfons Rebase mälestusmärk Pauna metsas.</i></p> <p>Nõukogude aeg. Metsavendlus, kolhoos, elu-olu ENSV-s. <i>Õppekäik: naistraktoristide pink.</i></p> <p>Iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart Meri, fosforiidisõda. <i>Praktiline töö: uurida, mida mäletavad vanemad iseseisvuse taastamisest. Emakeele ausammas, Estonia katastroof, Kadrina Maanaiste Selts, Neeruti Selts.</i></p>
--	--

6. KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut. Kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt;</p> <p>2) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu, kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis;</p> <p>3) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat Eestis ja Lääne-Virumaal, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi, teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust;</p>	<p>Muinasaeg. Esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajalooallikad, arheoloogia. inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, kütmine ja korilus.</p> <p><i>Töö erinevate allikatiüptidega: ajalooallikate liigitamine, nt õigesse lahtrisse kas sedelitena või digitaalse harjutusena.</i></p> <p><i>Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (ajajoonele võib kanda ka tähtsamad avastused /leiutised).</i></p> <p>Muinasaeg Eestis. Pulli, Kunda Lammasmägi, alepõld, kindlustatud asula, kalmed. <i>Õppekäik kodukoha ümbruses.</i></p> <p>Vanad Idamaad. Tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris,</p>

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

<p>4) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus;</p> <p>5) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust;</p> <p>6) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos;</p> <p>7) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid;</p> <p>8) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos;</p> <p>9) mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis;</p> <p>10) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust;</p> <p>11) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi;</p> <p>12) paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid;</p> <p>13) teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos.</p>	<p>Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges. <i>Definitsioonikaardi koostamine mõiste TSIVILI-SATSIOON kohta (tunnused, näited, oma definitsiooni koostamine)</i></p> <p>Mesopotaamia. Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš. <i>Töö tekstiga - ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine paarilisega</i></p> <p>Egiptus. Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüurus, palsameerimine, muumia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria. <i>Ristsõna koostamine. Ideekaart Egiptuse riikliku korralduse kohta, nt kasutada videomaterjali.</i></p> <p>Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Israeli ja Juuda riik. Tähestik, meresõitjad, Kartaago. Ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku. <i>Juutide ja egiptlaste usu võrdlemine</i></p> <p>Vana-India ja Vana-Hiina. India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius.</p> <p><i>Rühmatöö: rühm jagab omavahel alateemad. Õpilane teeb oma alateema kohta illustreeritud kokkuvõtte ning õpib oma teemat teistele selgelt ja aru saadvalt selgitama. Rühmatöö hindamise juhend Võib koostada plakati või slaidiesitluse etteantud hindamisjuhendi alusel.</i> https://drive.google.com/file/d/1S4M16i36dH74-BcJMSklkoLxIz_pwOKYI/view</p> <p>Vana-Kreeka. Kreeta-Mükeene kultuur. Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreet, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene. <i>Töö kaardiga: Interaktiivne kaart/seinakaart, kontuurkaart.</i></p> <p>https://learningapps.org/display?v=pezx3hqd323</p> <p>Kreeka linnriigid. Polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing). <i>Rühmatöö, Venni diagramm: Ateena ja Sparta võrdlus (sarnasused ja erinevused). Ristsõna, õiged/valed väited uute mõistete omandamiseks</i></p> <p>Vana-Kreeka kultuur ja teadus. Homeros, eeposed “Ilias” ja “Odüsseia”. Herakles, komöödia ja tragöödia,</p>
--	--

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles. *Sportiülekande kommenteerimine: õpilased on gruppides ja valivad üks antiikolümpiamängude spordiala, mille kohta salvestatakse spordiülekande kommenteerimine. Salvestamiseks võib kasutada www.vocaroo.com*

Hellenism. Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios. *Pildiülesanne: tuua välja hellenismiaja olulisemad kultuurisaavutused.*

Vana-Rooma. Rooma riigi tekkimine. Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid. *Koomiksi joonistamine Remuse ja Romuluse loole.*

Rooma vabariik. Vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda.

Eluolu Vanas-Roomas. Patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator.

Vastastikune õpetamine - eluolu teemal (erinevad ühiskonnakihid, perekond, kooliharidus, gladiaatorid). Ekspertrühmad koostavad kaks küsimust, kus küsivad kõige olulisemat oma alateema kohta. Nende põhjal teeb õpetaja pärast koduriühmades õpetamist enesekontrollitesti õpilastele.

Kultuur ja religioon Vanas-Roomas. Templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel.

Plakati koostamine ja selle esitlemine Vana-Rooma kultuuripärandi kohta rühmas (nt ehitised, skulptuurid)

Rooma keisririik. Provintid, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine.

Pimesikk Rooma ajalooperioodide kordamiseks. Sobib rühmatööks. Rühm saab osadeks lõigatud teksti ja sinna juurde kuuluvad illustratsioonid. Tekstiosad jaotatakse rühmeliikmete vahel, liikmed tutvuvad nendega põhjalikult ning kirjutavad välja iseloomulikud jooned või märksõnad. Pärast pannakse tekst tervikuks kokku.

7. KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;</p> <p>2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;</p> <p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;</p> <p>5) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;</p> <p>6) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;</p> <p>7) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;</p> <p>8) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;</p> <p>9) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;</p> <p>10) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;</p> <p>11) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;</p>	<p>Keskaeg ja varauusaeg. Maailm keskajal 476–1492. Keskaja mõiste, üldiseloostus ja perioodiseerimine. Keskaja mõiste, keskaja perioodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.</p> <p>Seisused, läänikord ja eluolu. Läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjoor, vasall, läänipüramiid ehk, feodaalne hierarhia, turniir, linnus.</p> <p><i>1. Rühmatöö: laiendatud illustreeritud mõttekaart rüütlite elu kohta.</i></p> <p><i>2. Rühmatöö: linnuse joonistamine või linnuse plaani joonestamine, rühmatöö esitlemine – kaitsetaktikate selgitamine.</i></p> <p>Ristiusk, kirik ja kultuur. Ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester, klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt, paradiis, põrgu, puhastustuli, piht, romaani stiil, gooti stiil, altar, ümarkaar, teravkaar, manuskript, miniatuur.</p> <p><i>Mõistete paigutamine skeemi: õpilased koostavad skeemi, grupeerides kiriku hierarhia/vaimulikud, nende pädevused, sakramendid, jm mõisted.</i></p> <p>Euroopa riigid varakeskajal</p> <p>Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping.</p> <p><i>1. Paaristöö: Merovingide või Karolingide dünastia sugupuu joonistamine, isikute saavutuste ja ajaloolise tähtsuse märkimine.</i></p> <p><i>2. Töö allikaga: Karl Suure tegevus hariduse ja kultuuri edendamise ja säilitajana.</i></p> <p>Linnad ja linnaelu. Linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit.</p> <p><i>Ajaloolise filmi vaatamine (“Apteeker Melchior”, “Verekivi” vms), küsimustele vastamine rollipõhiselt (autud ametid, linna kaitse, kaupmeeste ja käsitöölise</i></p>

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

12) toob näiteid erinevate ajastute kultuuri-pärandist;

13) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuri-pärandi tähendus võib ajas muutuda;

14) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuri-pärandi kandja;

15) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;

16) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemia-tega võitlemisel;

17) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;

ühingud, foogi ametiülesanded jms) ning vastuste analüüs.

Võimalusel õppeekskursioon Tallinna vanalinna, raeapteeki ja ajaloomuuseumi – Suurgildi hoonesse.

Euroopa riigid kõrgkeskajal. William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, saja-aastane sõda, Jeanne d Arc.

Töö allikaga: Bayeux vaip (nt mis allikaliik, mis sündmust kujutab, usaldusväärse hindamine jne.

<https://www.imelineajalugu.ee/mida-kujutatakse-bayeux-vaibal/>

Rühmatöö: valitud valitseja või ajaloosündmuse kohta Bayeux vaiba kujundamine.

Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik. Bütsants, õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik, kirikulõhe, beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam, viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla, bojaar, veetše, družina.

Grupitöö. Ülesanne: Otsida iga käsitletava kultuuri (Bütsants, araablased, Vana-Vene riik, viikingid) kohta üks pilt ühest valitud eluvaldkonnast:

- religioon ja usuelu
- majandus ja kaubandus
- välissuhted ja sõjandus
- igapäevaelu ja olme
- kultuur, haridus ja teadus

Kujundada stend, plakat, slaid, esitus vms, iseloomustades nelja keskaja Euroopa naaberkultuuri või ühiskonda ühe valdkonna (märksõnade) kaudu, tuues võimalusel välja vastastikused mõjutused Euroopaga.

Tööde esitlemisel täidavad teised õpilased võrdleva tabeli.

Ristisõjad. Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu.

1.Töö ajajoonega: õpilased koostavad ajajoone Liivimaa ristiusustamise tähtsamate sündmuste kohta.

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

	<p>2. Kaarditöö: ajalookaardi põhjal 5 küsimuse koostamine ristsõdade kohta nii, et paariline saab vastata kaardi põhjal.</p> <p>Haridus, ülikoolid ja teadus. Kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia.</p> <p>Töö tekstiga: Aquino Thomas</p> <p>https://www.katoliku.ee/index.php/et/uudised/eesti/500-pueha-aquino-thomasest</p> <p>Teksti põhjal faktide püramiidi või teeviida koostamine viidetega, mis kinnitavad, et Aquino Thomas on hea näide keskaja haritlasest.</p> <p>Eesti keskajal. keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda.</p> <p>Õppekäik Rakvere linnusesse või Kadrina kirikusse. Ajaloolise isiku esitlemine: Ivo Schenkenbergi seos Rakvere linnusega.</p> <p>Maailm varauusajal 1492–1600. Maade-avastused: Marco Polo reisikirjad, kompass, astrolaab, karavell, karak, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium.</p> <p>Rühmatöö: iga rühm saab maailma kontuurkaardi, seejärel allikatekstid maadeavastuste eelduste, põhjuste, tagajärgede või erinevate maadeavastajate ja nende retkede kohta (nt Vasco da Gama, Ch. Columbus, Fernão de Magalhães vms). Rühm töötab koos allikad läbi ja seejärel kannab eeldused, põhjused, tagajärjed kaardile, märkides erinevate värvidega avastusretkede suunad.</p> <p>Reformatsioon ja vastureformatsioon: Katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, Augsburgi usutunnistus, luterlus, protestantlus, kalvinism, anglikaanlus, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastu-reformatsioon, inkvisitsioon.</p> <p>1. Eri tasandi küsimuste esitamine teksti/ materjali kohta ning kaaslaste küsimustele vastamine.</p> <p>2. Võrdlemine: tabeli või skeemi koostamine reformatsiooni leviku (nt luterlus, kalvinism, anglikaanlus) ja mõju kohta kunstile, muusikale ja haridusele, tuues välja ka ühisosa.</p>
--	---

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

	<p>Renessans ja humanism. Humanism, renessans, traktaat.</p> <p><i>Töö allikatega: Uskumatu Toomase lugu. Paaristöö: tutvutakse kas ...</i></p> <p>a) <i>Apostel Toomase elukäiguga</i> https://www.eoc.ee/opetus/puha-apostel-toomas/?v=a57b8491d1d8</p> <p>b) <i>Caravaggio “Püha Tooma uskmatu”</i> http://www.eestikirik.ee/uskmatu-tooma-usust/jutustatakse_voi_analuusitakse_luhidalt_kunstiteost <i>Tuuakse vähemalt 2 näidet, mis olukorras on kahtlemine hea, mis olukorras halb.</i></p>
--	---

8. KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;</p> <p>2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;</p> <p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>6) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;</p> <p>7) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemis-lugu;</p> <p>8) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;</p> <p>9) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;</p>	<p>Maailm 1600–1815. Uusaja mõiste, üldiseloostus, periodiseering. Ühiskond varauusajal. Varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördepunkt.</p> <p><i>Ajajoone koostamine: määratletakse ajastu piirid, seejärel märgitakse pöördepunktid, olulised uusaja sündmused ja nähtused ajajoonele. Infot otsitakse õpikust ja veebist.</i></p> <p>Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal. Ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid, luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu.</p> <p><i>Töö allikatega: peale Kristo Siigi video ususõdade kohta https://www.youtube.com/watch?v=RHkZ_-10820 vaatamist ja allikatekstiga tutvumist koostatakse vähemalt kahe riigi näitel võrdlev tabel 16.-17. sajandi kodusõdade/ ususõdade põhjuste ja tagajärgede kohta ning sõnastatakse video, oma koostatud tabeli ja teksti toel omapoolsed järeldused ususõdade tulemuste ja tagajärgede kohta.</i></p> <p>Absolutism ja valgustus. Monarh, monarhia, absolutism, absoluutne monarh, valgustatud, absolutism, algustatud monarh.</p> <p><i>Paaristöö: kirjavahetus kahe ajaloolise isiku (nt valitseja ja filosoofi vahel, kahe valitseja vahel vms) -</i></p>

<p>10) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;</p> <p>11) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;</p> <p>12) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;</p> <p>13) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;</p> <p>14) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;</p> <p>15) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;</p> <p>16) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgrupe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaal-demokraatiale täna-päeval;</p> <p>17) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;</p> <p>18) toob näiteid erinevate ajastute kultuuri-pärandist;</p> <p>19) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuri-pärandi tähendus võib ajas muutuda;</p> <p>20) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuri-pärandi kandja;</p> <p>21) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;</p>	<p><i>Õpilased valivad kaks ajaloolist isikut, kelle eluaastad võimaldavad neil kirjavahetuses olla ja kirjutavad kaks kirja, milles esimeses tõstatakse mingi probleem või küsimus (usuküsimus, lihtrahva elu parandamist, riigi valitsemise ja välispoliitika küsimus jms, mis võis valitud isikule huvi pakkuda) ning teises vastatakse esimesele, andes soovitusi või kritiseerides esimese tegevust või seisukohti.</i></p> <p><i>Klass valib asjakohaseima kirjavahetuse.</i></p> <p>Ameerika iseseisvumine. Koolonia, emamaa, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, põhiseadus, demokraatia.</p> <p><i>Õpilane tutvub Ameerika Ühendriikide põhiseadusega, https://koit.pri.ee/wp-content/uploads/2012/03/USA-Pohiseadus1.doc koostab 5 küsimust, esitab need kaaslasele ning vastab kaaslase küsimustele.</i></p> <p>Prantsuse revolutsioon ja Napoleon. Seisused, generaalsaadid, reform, revolutsioon. Asutav kogu, äärmuslus, žirondiinid, jakobiinid, terror, koodeks.</p> <p><i>Töö karikatuuriga: iseloomustatakse karikatuuride toel seisuslikku ühiskonda Prantsusmaal 1789, tuues välja ühiskonna ümberkorraldamise vajadused erinevate seisuste seisukohalt.</i></p> <p>https://vara.e-koolikott.ee/node/2596</p> <p>Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus. Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon.</p> <p><i>Ajajoonele visandatakse Rootsi ja Vene aja kronoloogia ja olulisemad sündmused.</i></p> <p>Kunst, kultuur ja teadus varauusajal. Barokk, rokokoo, klassitsism.</p> <p><i>Mängukaartide valmistamine: rühmades valmistatakse kokku lepitud formaadis (nt A5) kokku lepitud hulk mängukaarte (nt 3-5 ühe rühma kohta). Igal kaardil on üks näide barokk, rokokoo või klassitsistlikust kunstist, kaardi taga täpsem info pildil kujutatud kohta (kogu kaardipakk võiks jaguneda enam-vähem võrdselt stiilide vahel).</i></p> <p><i>Võimalusel Kadrioru lossi külastamine ja muuseumitunnis “Barokklossi ajalugu” teema õppimine või kinnistamine.</i></p>
---	---

22) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
23) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud.

Maailm 1815–1918. Viini kongress ja Euroopa uusajal. Kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal.

Minireferaad: Iga õpilane koostab minireferaadi ühe loositud või valitud riigi kohta. Fookuses võiks olla riigi areng Napoleoni sõdade ajal ning Viini kongressi ajal ja järel.

Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine. Kütused: süsi ja koks, aurumasin, võimsusühikud: hobujõud ja watt, tööstus, vabrik, automatiseerimine, linnastumine.

Töö allikaga: <https://forte.delfi.ee/artikkel/81419845/-toostusrevolutsiooni-algul-toitusid-linlased-marksa-kehvemini-kui-koige-kaugema-nurga-maainimesed>, küsimuste koostamine, kaaslaste küsimustele vastamine.

Poliitilised õpetused. Ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, natsionalism, äärmuslus, kommunism.

Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid). Rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus, liberalism, vabariik, põhiseadus

Siksakrühmatöö: Õpilased jagunevad nelja rühma: liberaalid, konservatiivid, rahvuslased, sotsialistid. Iga rühm koostab plakati ideaalsest ühiskonnast ja oma ideoloogia põhimõtetest. Seejärel vaadatakse teiste rühmade plakateid ja täidetakse individuaalselt võrdlev tabel, kuhu märgitakse:

- suhtumine võrdsusesse
- suhtumine eraomandisse
- suhtumine rikkuse ümberjagamise
- suhtumine demokraatiasse
- revolutsioon või reformid
- riigi roll majanduses

Kolonialism ja imperialismi kujunemine. Koloonia, koloniseerimine, kolonialism, impeerium, imperialism.

Tutvumine allikatega <https://www.imelineajalugu.ee/tag/kolonialism/> ning väitlemine antud teemadel.

Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Reformid, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, slavofiil, venestamine, baltisakslane, estofiil.

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

	<p><i>Töö allikaga: “Kuidas eestlased said endale perekonnanimed” Rollimäng.</i> https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wldioX6EagqjSC/view lk 142-143).</p> <p>Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine. Antant, Kolmikliit, Kes kriigid, atentaat, läänerinne, idarinne, maneöversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu, veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa, iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918.</p> <p><i>1. Töö kaardiga: ajalookaardi abil sõjaliste blokkide nimetamine, kontuurkaardile kandmine, sõja käigu, rinnete, lahingute kohta informatsiooni sõnastamine.</i></p> <p><i>2. Rühmatöö: kuidas mõjutasid sõjapidamist tehnilised uuendused - tank, tsepeliin, mürkgaasid, lennuk? Info leidmine internetist, kaaslastele esitlemine.</i></p> <p>Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul. Sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee, raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, süstal, pastöriseerimine, valmistoit, krinoliin, targeldamine, frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, impressionism, postimpressionism, juugend.</p> <p><i>Ühe minuti loengud 19. sajandi teadusest ja kultuurist.</i> https://www.tlu.ee/ht/teadus/minutiloengud</p>
--	--

9. KLASS	
ÕPITULEMUSED	ÕPPESISU
<p>Õpilane:</p> <p>1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode;</p> <p>2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;</p> <p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;</p>	<p>Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939. Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid.</p> <p>Eesti Vabadussõda. Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi.</p> <p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel. Demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaal-sotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt.</p> <p>Demokraatlik ja autoritaarne Eesti. Maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv</p>

<p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;</p> <p>7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;</p> <p>8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;</p> <p>9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo;</p> <p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;</p> <p>11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;</p> <p>12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi;</p> <p>13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;</p> <p>14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;</p> <p>15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;</p> <p>16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;</p> <p>17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;</p> <p>18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu,</p>	<p>ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik).</p> <p>Majandus maailmas ja Eestis kahe maa-ilmastõja vahel. Konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform.</p> <p>Kultuur kahe maailmastõja vahel maailmas ja Eestis. Uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas.</p> <p>Teine maailmastõda 1939–1945. Anšluss, Müncheni kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”.</p> <p>Teine maailmastõda. Sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelva leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid).</p> <p>Eesti teises maailmastõjas. Baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon.</p> <p>Maailm pärast teist maailmastõda. Külma sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda).</p> <p>Demokraatlik maailm pärast teist maa-ilmastõda. Heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorte-liikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi).</p> <p>Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatšovini, metsavendlus, kollektivi-seerimine, industrialiseerimine, plaani-majandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas)</p>
---	--

tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;

19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;

20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;

21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;

22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, 19. sajandi poliitiliste liikumiste teke;

23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;

24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;

25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;

26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuri-pärandist;

27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuri-pärandi tähendus võib ajas muutuda;

28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;

29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;

30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemi-atega võitlemisel;

31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s. Infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal.

Eesti iseseisvuse taastamine. Laulev revo-lutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

Maailm 1990. aastatest alates. NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvus-vahelised organisatsiooni (NATO, EL laie-nemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahen-damine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).

PÕHIKOOLI AJALOO AINEKAVA

32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.	
---	--